

YHDENVERTAISUUS
VALTUUTETTU

DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN
NON-DISCRIMINATION OMBUDSMAN
OVTTAVEARDÁSAŠVUOĐAÁITTARDEADDJI

Selvityspyyntö

VVDno-2022-149

Yhdenvertaisuusvaltuutetun selvityspyyntö vammaispalvelulain mu- kaisten kuljetuspalveluiden järjestämisestä asiassa VVDno-2022-149

Yhdenvertaisuusvaltuutetun tietoon on tullut useiden eri yhteydenottajien toimesta eri puolilta Suomea, että vammaisten henkilöiden kuljetuspalveluiden järjestämisessä esiintyy vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuuteen liittyviä ongelmia, liittyen erityisesti kuljetuspalveluiden hankintasopimukseen ja hinnan ensisijaisuuteen valintahankintakriteerinä. Yhteydenottojen johdosta yhdenvertaisuusvaltuutettu on päättänyt selvittämään asiaa yleisellä taholla ja pyytää asiassa selvitystä noin 10 kunnalta / kuntayhtymältä ympäri Suomea.

Yhdenvertaisuusvaltuutetusta

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton viranomainen, jonka tehtävänä on valvoa yhdenvertaisuuslain (1325/2014, YVL) noudattamista siten kuin sanotussa laissa säädetään sekä yleisesti edistää yhdenvertaisuuden toteutumista ja ehkäistä syrjintää (Laki yhdenvertaisuusvaltuutetusta, 1326/2014, 3§). Lisätietoa valtuutetun toiminnasta löytyy esimerkiksi nettisivuillamme: <https://syrjinta.fi/>.

Yhdenvertaisuusvaltuutetusta annetun lain 4 §:ään ja 5 §:ään perustuen yhdenvertaisuusvaltuutetulla on oikeus saada mm. viranomaiselta ja muulta julkista hallintotehtävää hoitavalta sekä palvelujen tarjoajalta

YHDENVERTAISUUSVALTUUTETTU

PL 24
00023 Valtioneuvosto

Puhelin: 0295 666 800 Internet: www.syrjinta.fi
Sähköposti: yvv@oikeus.fi

valvontatehtäviensä hoitamiseksi välttämättömiä tietoja ja selvityksiä salassapitosäännösten estämättä.

Yhdenvertaisuuslain 19 §:n mukaan yhdenvertaisuusvaltuutettu voi antaa yksittäistapauksessa perustellun kannanoton tämän lain vastaisen menettelyn ennaltaehkäisemiseksi taikka sellaisen jatkamisen tai uusimisen estämiseksi ryhtyä toimenpiteisiin sovinnon aikaansaamiseksi tämän lain noudattamista koskevassa asiassa.

Yhdenvertaisuusvaltuutetulle saatettu tieto

Tietoomme on tullut, että useissa eri kunnissa ympäri Suomea esiintyy ongelmia vammaisten henkilöiden kuljetuspalveluissa kilpailutusten seurauksena. Meille tulleiden yhteydenottojen mukaan kuljetuksen järjestäminen on kilpailutuksen myötä muuttunut epävarmaksi ja taksien saatavuus on kärsinyt. Yhteydenottajien mukaan palveluiden tuottajilla on ollut vaikeuksia toteuttaa tilattuja ja vahvistettuja kyytejä, varsinkin haja-asutusalueella. Joidenkin yhteydenottojen mukaan taksikeskus on tilausta tehtäessä voinut esimerkiksi kertoa asiakkaalle, että autoja ei ole ajossa tai että tilauksen aika siirtyy useilla tunneilla asiakkaan tarvitsemasta ajankohdasta. Yhdenvertaisuusvaltuutettu on päättänyt selvittää muutamien kuntayhtymien ja kuntien osalta kuljetuspalvelusopimusten ja kilpailutusten yksityiskohtia. Valtuutetun tarkoitus on arvioida, toteutuuko vammaispuolustajain mukaisten kuljetuspalveluiden käyttäjien yhdenvertaisuus riippumatta heidän asuinpaikastaan ja kuljetustarpeistaan. Valtuutettu arvioi myös kuljetuspalvelua käyttävien vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta suhteessa vammattomiin julkisen liikenteen käyttäjiin.

Selvityspyyntö asiassa

Pyydämme kuntaa / kuntayhtymäänne kuljetuspalvelun järjestäjänä ystävällisesti vastaamaan seuraaviin kysymyksiin ja toimittamaan jäljempänä yksilöidyn materiaalin vastauksenne liitteeksi:

Kuljetuspalvelun käyttäjiä koskevat tiedot

- 1) Kuinka monelle henkilölle alueellanne on myönnetty vammaispuolustajain mukainen kuljetuspalvelu?

- 2) Kuinka paljon kuljetuspalvelumatkoja alueellanne tehdään kuukaudessa ja kuinka monta matkaa järjestetään keskimäärin per kuljetuspalveluasiakas?
- 3) Tilastoitteko kuljetuspalvelumatkoja esimerkiksi kuukausitasolla? Jos tilastoitte, pyydämme toimittamaan tiedot viimeiseltä kolmelta kuukaudelta.

Kuljetuspalvelualue

- 4) Mitkä kunnat kuuluvat kuljetuspalvelualueenne piiriin?
- 5) Kuinka laaja on alue, jonka kuljetuspalvelu kattaa? Pyydämme arvioimaan kuljetusten maksimipituuden kilometreissä. Pyydämme myös liittämään vastauksenne ohkeen vammaispalvelulain mukaista kuljetuspalvelua koskevan ohjeenne.

Kuljetuspalvelujen järjestäminen

- 6) Onko tietoonne tullut, että vammaispalvelulain mukaisten kuljetuspalveluiden järjestämisessä on ollut ongelmia alueellanne? Kuinka mahdollisiin ongelmiin on puututtu?
- 7) Milloin nykyiset kuljetuspalvelunne on kilpailutettu ja kuinka pitkä sopimuskausi on? Pyydämme liittämään nykyiset hankintasopimukset ja kilpailutukseen liittyvät asiakirjat vastaukseenne.
- 8) Mikä taho järjestää vammaispalvelulain mukaisten kuljetusten välityksen?
- 9) Mikä / mitkä toimijat vastaavat kuljetuksista tällä hetkellä ja montako ajoneuvoa kullakin heistä on käytössä?
- 10) Onko vammaispalvelulain mukaisten kuljetusten järjestämiseen tarvittaessa käytössä myös muita liikennöitsijöitä kuin sopimuskumppaninne, tilanteessa, jossa nämä eivät pystyisi toteuttamaan tilattuja kyytejä?

Yhdenvertaisuuden toteutuminen kuljetuspalvelujen osalta

- 11) Pystyttkö takaamaan taksien saatavuuden kaikkina vuorokauden aikoina ja koko palvelualueella vammaispalvelulain asettamin ehdoin ja luvatun järjestämistavan määräämissä puitteissa?

- 12) Millaiset ovat kuljetusten tämänhetkiset odotusajat kyydin tilauksesta kyydin saapumiseen (silloin kun matkaa ei ole tilattu etukäteen)?
- 13) Onko kuljetuspalveluiden käyttäjiä tai heidän edustamiaan yhteistyöta-hoja, kuten vammaisneuvostoa kuultu hankintapäätöksiä valmistaessa?
- 14) Kuinka keräätte palautetta vammaispalvelulain nojalla järjestetyistä kul-jetuksista ja miten tähän palautteeseen reagoidaan?
- 15) Onko teillä (kunnalla / kuntayhtymällä tai sensosiaalitoimella) yhdenver-taisuuslain 5 §:n mukainen toiminnallinen yhdenvertaisuussuunnitelma (eri kuin työnantajan yhdenvertaisuussuunnitelma)? Jos on, pyydämme liittämään suunnitelman vastaukseen sekä ilmoittamaan milloin suunni-telma on viimeksi päivitetty.

Voitte halutessanne saattaa selvityksessänne yhdenvertaisuusvaltuutetun tietoon muita asiaan mahdollisesti vaikuttavia tietoja.

Sovellettava lainsäädäntö

Yhdenvertaisuuslain 2 §:n mukaan lakia sovelletaan niin julkisessa kuin yk-sityisessä toiminnassa.

Yhdenvertaisuuslain 8 §:n mukaan ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kan-salaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toi-minnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vam-maisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Yhdenvertaisuuslaki kieltää niin välittömän kuin välillisen syrjinnän. Syr-jintä on välitöntä, jos jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perus-teella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa (10 §). Erilainen kohtelu ei kui-tenkaan ole välitöntä syrjintää, jos kohtelu perustuu lakiin ja sillä muutoin on hyväksyttävä tavoite ja keinot tavoitteen saavuttamiseksi ovat oikeasuhtaisia. Mikäli kyse ei ole muun muassa julkisen vallan käytöstä tai julkisen hallintotehtävän hoidosta taikka erilaisesta kohtelusta alkuperän perus-teella, erilainen kohtelu on oikeutettua siinäkin tapauksessa, että kohtelun oikeuttamisperusteista ei ole säädetty, jos kohtelulla on perus- ja ihmisoikeuksien kannalta hyväksyttävä tavoite ja keinot tavoitteen saavutta-miseksi ovat oikeasuhtaisia. (11 §)

Syrjintä on välillistä, jos näennäisesti yhdenvertainen sääntö, peruste tai käytäntö saattaa jonkun muita epäedullisempaan asemaan henkilöön liitty-vän syyn perusteella. Kyseessä ei kuitenkaan ole välillinen syrjintä, jos sään-nöllä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saa-

vuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia. (13 §)

Yhdenvertaisuuslain kieltämää syrjintää on myös vammaisten ihmisten yhdenvertaisuuden takaavien kohtuullisten mukautusten epääminen. Yhdenvertaisuuslain 15 §:n 1 momentin mukaan muun muassa viranomaisen ja palvelujen tarjoajan on tehtävä asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa

tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa asioida viranomaisissa sekä saada yleisesti tarjolla olevia palveluita. Yhdenvertaisuuslain esitoissa (HE 19/2014 vp, s. 79–81) todetaan, että toimenpide on katsottava ”tarvittavaksi” esimerkiksi tilanteessa, jossa jokin palvelu ei ole vammaisen ihmisen saatavilla muihin henkilöihin verrattuna vastaavalla tavalla ilman mukautusta.

Mukautusten kohtuullisuutta arvioitaessa otetaan huomioon vammaisen ihmisen tarpeiden lisäksi toimijan koko, taloudellinen asema, toiminnan luonne ja laajuus sekä mukautusten arvioidut kustannukset ja mukautuksia varten saatavissa oleva tuki. (YVL 15 § 2 mom.)

Viranomaisella on yhdenvertaisuuslain 5 §:n mukainen yhdenvertaisuuden edistämisvelvollisuus. Viranomaisen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Edistämistoimenpiteiden on oltava viranomaisen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia. Viranomaisella on oltava suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Yhdenvertaisuuslain 25 §:ssä säädetään syrjivän sopimusehdon kiellosta. Syrjivä tai vastatoimien kiellon vastainen sopimusehto sekä yrityksen, yhdistyksen ja säätiön sääntöjen syrjivä tai vastatoimen kiellon vastainen määräys on mitätön.